

”MITEN MINÄ VOIN YHDISTÄÄ KAKSI TÄLLÄISTÄ ERILAISTA MAAILMAA?”

Tutkimus veganismin ja saamelaisen kulttuurin yhdistämisestä kolmen saamelaisnuoren haastattelun perusteella.

Kandidaatintutkielma

Saamelainen kulttuuri

Giellagas-instituutti

Oulun yliopisto

Kevät 2019

Máren-Elle Länsman

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aikaisempi tutkimus ja teoreettiset lähtökohdat	3
1.2 Tutkimusaineisto, metodi ja tutkimuskysymykset	4
2 SAAMELAISEN RUOKATALOUDEN JA VEGANISMIN HISTORIAA	6
2.1 Perinteinen saamelainen ruokavalio	6
2.2 Vegetarismien ja veganismin historiaa	6
3 KOHTI VEGAANISTA RUOKAVALIOTA	9
3.1 Ympäristösyöt	10
3.2 Eettiset syyt	11
3.3 Ristiriidat saamelaisen kulttuurin ja vegaaniruokavalion välillä	12
4 SÁMEVEGAANIUS	14
4.1 Sámevegaanin määritelmä.....	14
4.2 Sámevegaanius terveyden, etiikan ja ympäristön näkökulmasta	16
4.3 Sámevegaaniuden kulttuurinen tausta	18
5 POHDINTA	20
LÄHTEET	22

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa tarkastelen nuoria pohjoissaamelaisia, jotka noudattavat joko kokonaan tai suurimmilta osin vegaanista ruokavaliota. Käsittelen heidän kokemuksiaan ruokavalion ja saamelaisen kulttuurin risteämisestä sekä millaisia ristiriitoja se mahdollisesti aiheuttaa. Saamelaisuus ja veganismi ovat kiinnostava yhdistelmä, sillä perinteisiä saamelaisia elinkeinoja ovat poronhoito ja kalastus, minkä vuoksi saamelaiseen ruokavalioon kuuluu runsaasti kalaa ja lihaa. Myös haastateltavani kertovat heidän sukujensa tehneen perinteisesti tai yhä edelleen töitä joko poronhoidon tai kalastuksen parissa. Vegaaniseen ruokavalioon puolestaan eivät kuulu eläinkunnan tuotteet, kuten liha, maitotuotteet tai kananmunat. Vuonna 2013 Suomen vegaanien määrän arvioitiin olevan noin 0,5% väestöstä, mikä tarkoittaa alle 30 000 ihmistä (Kivimäki, 2013, 1). Suomessa saamelaisten lukumääräksi arvioidaan tavallisesti noin 10 000 henkilöä (Saamelaiskäräjät). Saman laskukaavan mukaan vegaanien osuus Suomen saamelaisväestöstä tarkoittaisi siis viittä henkilöä. Todellinen luku on todennäköisesti suurempi, mutta kovin isosta ilmiöstä ei saamelaisessa vegaaniudessa ole kyse.

Tutkimukseni aihe kiinnostaa minua henkilökohtaisista syistä, sillä olen itse saamelainen, joka on ollut vegaani noin neljän vuoden ajan. Ryhtyessäni vegaaniksi mietin itsekseni vegaanisen elämäntavan ja saamelaisen kulttuurin yhdistämistä, ja sitä ristiriidan tunnetta mitä se herätti minussa. Minun oli mietittävä millä tavalla voin ylläpitää suhdetta äitini puolen poronhoitajasukuuni samaan aikaan, kun kieltäydyin syömästä poronlihaa. Olen asunut kaupunkiympäristössä nelivuotiaasta saakka, joten ruoka oli pitkään yksi konkreettisimmista siteistäni Saamenmaalle. Nämä neljän vuoden takaiset pohdintani antoivat innostuksen lähestyä muita samankaltaisen elämäntavan valinnoita.

Tutkimukseni sai lopullisen sysäyksen viime vuoden elokuussa, jolloin osallistuin erääseen saamelaisnuorille tarkoitettuun koulutustilaisuuteen Inarissa. Koulutuksessa osallistuin keskusteluun, jossa koulutuksen saamelaiset järjestäjät kertoivat muutaman osallistujan merkinneen ruokavaliokseen ”sámevegána”, eli sámevegaani. Järjestäjillä oli yhtäläinen käsitys termin sanomasta: se kuvaa sellaisen henkilön ruokavaliota, joka on muuten vegaani, mutta syö siitä huolimatta poroa, lähialueelta pyydettyä kalaa tai

riistaa. Olin kuullut sanan aikaisemmin ja iloitsinkin huomattessani sitä käytettävän ja myös ymmärrettävän. Käsite sámevegaani on kuitenkin melko paradoksaalinen, sillä vegaanin määritelmän mukaan sámevegaani ei oikeastaan ole vegaani. Siitä huolimatta ryhdyin pohtimaan, voisiko sámevegaanisuus olla vastaus niihin kysymyksiin, jotka minulle heräsivät silloin, kun itse siirryin vegaaniseen ruokavalioon

1.1 Aikaisempi tutkimus ja teoreettiset lähtökohdat

Saamelaisista vegaaneista ei ole aiemmin tehty tutkimusta. Muualla maailmassa alkuperäiskansoja ja veganismia on jonkin verran tieteessä käsitelty. Esimerkiksi Kanadassa Mi'kmaq-alkuperäiskansaan kuuluva Margaret Robinson on kyseenalaistanut oletuksen vegaanisuuden valkoisuudesta oman kansansa legendojen näkökulmasta (Robinson 2013, 2016). Hänen mukaansa veganismi voi luontevasti olla osa myös alkuperäiskansojen perinnettä (Robinson 2013: 189).

Kasvissyöjiä ja vegaaneja on tutkittu runsaammin. Useita tutkimuksia on tehty heidän syistään aloittaa kasvis- tai vegaaniruokavalio. Yleinen tulos on, että aloittamista motivoivat pääasiassa joko eettiset tai terveydelliset syyt, mutta myös ympäristöön liittyvät ekologiset syyt (ks. esim. Greenebaum 2012; Fox & Ward 2008; Jabs, Devine & Sobal 1998; Kalof, Dietz & Stern 1999).

Oma tutkimukseni ponnistaa vegaanitutkimuksen lähtökohdista, joissa vegaanit jaetaan kolmeen luokkaan sen perusteella, miksi he ovat alkaneet vegaaneiksi. Jessica Greenebaum (2012: 130) käyttää tutkimuksessaan luokista nimityksiä *health vegan*, *ethical vegan* ja *environmental vegan*. Käytän tutkimuksessani itse suomentamiani termejä terveysvegaani, eettinen vegaani ja ympäristövegaani. Terveysvegaanit ovat valinneet veganismin ylläpitääkseen ja parantaakseen fyysistä terveyttään. Heille veganismi edustaa pääasiassa vain ruokavaliota, eikä kokonaisvaltaista elämäntapaa. Eläinten oikeudet eivät ole heidän tärkein prioriteettinsa. Ympäristövegaanit ovat huolissaan lihatuotannon vaikutuksista ympäristöön. He tekevät valintansa ympäristön parasta ajatellen. Eettiset vegaanit ovat valinneet veganismin moraalisisista, eettisistä ja poliittisista syistä. Vegaaninen ruokavalio on heille vain osa veganismia, joka rakentuu eläinten oikeuksien puolustamiselle. (Greenebaum, 2012: 130.)

Rosenfeldin (2018: 9) mukaan vegetarianismi ja niin myös veganismi on sosiaalinen identiteetti, joka perustuu ruokavalintoihin. Ympäristö- ja terveyssyistä kasvissyöjiksi tai vegaaneiksi alkaneet henkilöt eivät noudata ruokavaliotaan yhtä tiukasti kuin eettisesti motivoituneet, mikä voi johtaa sosiaalisen identiteetin kiistämiseen (Rosenfeld 2018: 9). Sosiaalisen identiteetin teorian mukaan ihmisen identiteetti ei koostu pelkästään persoonallisesta identiteetistä, eli siitä mitkä ominaisuudet erottavat yksilön

muista ihmisistä. Teorian mukaan ihmisellä on myös useita sosiaalisia identiteettejä sen mukaan, millaisiin ryhmiin hän kuuluu. Ryhmiä voi olla esimerkiksi sukupuoli, kansalaisuus, etnisyys tai sosiaalinen luokka. Sosiaalinen identiteetti voi siten ohjata ihmisen käyttäytymistä niin ryhmässä kuin kahdenvälisessä vuorovaikutuksessaakin. (Tajfel & Turner 1986). Saamelainen vegaani tai *sámevegaani* voi identifioitua sekä saamelaisuuteen että vegaanisuuteen. Tutkimuksessani olen kiinnostunut näiden kahden ryhmän välisestä kohtaamisesta yksilössä.

1.2 Tutkimusaineisto, metodi ja tutkimuskysymykset

Tutkimustani varten olen haastatellut kolmea nuorta saamelaista, jotka määrittelevät itsensä joko vegaaneiksi tai *sámevegaaneiksi*. *Sámevegaani* on toistaiseksi vielä vakiintumaton termi saamelaisyhteisössä. Termiä käytetään kuvailemaan saamelaista henkilöä, joka noudattaa muuten vegaanista ruokavaliota, mutta sisällyttää siihen esimerkiksi poronlihaa tai itsepyydettyä kalaa. Informanttini ovat kotoisin Saamenmaalta eli saamelaisten perinteiseltä kotiseutualueelta, mutta asuvat nyt kukin kaupungissa opiskelujen tai työn takia.

Pyysin informantteja mukaan tutkimukseen, sillä tiesin henkilökohtaisesti heidän kuuluvan tutkimukseni viiteryhmään tai joku ystäväpiiristäni osasi kertoa heistä minulle. He ovat iältään 20-30-vuotiaita. Haastattelujen kestot vaihtelivat 20 minuutista 30 minuuttiin ja ne käytiin joko kasvotusten tai netin välityksellä. Haastattelin informantteja vuoden 2018 marraskuun ja vuoden 2019 helmikuun välisenä aikana. Äänitin haastattelut, minkä jälkeen litteroin ne. Haastattelut käytiin pohjoissaameksi, ja tutkimuksessa käytetyt sitaatit olen itse kääntänyt suomeksi. Niin informanttieni kuin saamelaisten vegaaninenkin lukumäärä on pieni, joten informanttien yksityisyyttä suojellakseni en ole nimennyt heitä koodinimin tai -numeroin.

Tutkimukseni edustaa laadullista tutkimusta. Olen analysoinut haastatteluja sisällönanalyysin metodein. Sisällönanalyysin oppien mukaan teemoittelin haastattelumateriaalin sen mukaan, miten haastateltavat kuvailivat oman veganisminsa alkua, siihen liittyviä tunteuksia sekä mitä he kertoivat *sámevegaaniudesta*. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93.) Teemoittelun perusteella pystyin jakamaan vastaukset erilaisiin luokkiin, kuten mitkä olivat heidän syynsä ryhtyä vegaaneiksi.

Tutkimukseni pääkysymys on millaisia kokemuksia haastateltavillani on vegaanisen ruokavalion ja saamelaisen kulttuurin yhdistämisestä, ja millaisia ristiriitoja se mahdollisesti aiheuttaa. Pääkysymyksen lisäksi lähestyn aihetta seuraavien kysymysten kautta:

- 1) Millaisin syin saamelaisnuoret ovat alkaneet vegaaneiksi tai sámevegaaneiksi?
- 2) Millä tavoin sámevegaaniutta perustellaan?
- 3) Aiheuttaako kulttuuri- ja ruokavalioidentiteetin kohtaaminen ristiriitoja sosiaalisen identiteetin osalta, ja jos aiheuttaa, millaisia ne ovat?

2 SAAMELAISEN RUOKATALOUDEN JA VEGANISMIN HISTORIAA

2.1 Perinteinen saamelainen ruokavalio

T.I. Itkonen (1921) on kirjoittanut perinteisestä saamelaisesta ruokavaliosta. Itkosen mukaan saamelaiset elintavat ovat luonnontaloutta, eli luonnosta käytetään sitä mitä on saatavilla. 1900-luvulla saamelaisille liha ja kala ovat olleet ruokavalion kulmakiviä, mitä on kuitenkin jonkin verran täydennetty kasviksilla (Itkonen 1921: 1 – 3). Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ovat olleet poronhoito, kalastus ja riekonpyynti. Tänä päivänä poronhoito ja kalastus ovat edelleen monelle pääasiallisia elinkeinoja, mutta yhä vähenevissä määrin. Kasvikunnan tuotteista Itkonen kuvailee petun, mahlan, marjojen, ruohon sekä viljelyskasvien olleen lihan ja kalan lisäksi osa saamelaisten ruokavaliota (Itkonen 1921: 73 – 87).

Poroa voidaan sanoa keskeiseksi eläimeksi saamelaisessa kulttuurissa. Poroa käytetään niin tykötarpeisiin, vaatetukseen kuin koruihinkin. Saamelaisten kotiseutualueella kasvien kasvattaminen on hankalaa vaativien luonnonolosuhteiden vuoksi, minkä takia ravintoaineet on perinteisesti täytynyt saada eläinkunnan tuotteista.

Saamenmaan luonnonolosuhteiden vuoksi voitaneen todeta, ettei vegaaniselle elämäntavalle olisi ollut edellytyksiä ennen modernia kaupankäyntiä. Vasta nykyisin samoja tuotteita on myynnissä niin Nuorgamin kuin Hangonkin ruokakaupoissa. Vegaanisen ruokavalion muodostavat monipuolisesti käytettynä viljatuotteet, kasvikset, palkokasvit, marjat, hedelmät, pähkinät, sienet, siemenet ja ravintorasvat (Vegaaniliitto 2017). Kuten jo Itkonen (1921: 1) sanoo, saamelaisten elämä köyhillä napa-alueilla on vaatinut pääasiassa elatuksen hankkimista eläinravinnosta ja vähäisemmässä määrin kasvikunnan tuotteista. Veganismin täytyy siis olla saamelaisessa perinteessä varsin uusi ilmiö, sillä edellytykset sille ovat muodostuneet vasta viime vuosikymmenten aikana.

2.2 Vegetarismien ja veganismin historiaa

Vuonna 1847 perustetun *The Vegetarian Society* -yhdistys kuvailee nettisivuillaan vegetaristeja seuraavanlaisesti: ”*Vegetarians don’t eat products or by-products of slaughter. They don’t eat any foods which have been made using processing aids from slaughter.*” (The Vegetarian Society). Vegetaristi eli kasvissyöjä ei siis syö lihaa, kalaa tai kanaa. Joidenkin arvioiden mukaan kasvissyöjien osuus suomalaisesta väestöstä on n. 2-3%, kun taas arvio Euroopassa on 4-5% väestöstä (Ruokatieto 2011).

Vegetaristisen liikkeen syntyhetkenä pidetään englantilaisen yhdistyksen *The Vegetarian Society* perustamisvuotta 1847 (Vornanen 2014: 12). Kasvissyönnillä Euroopassa on siitä huolimatta pidemmät juuret. Jo antiikin Kreikassa esimerkiksi filosofi Pythagoras oli valinnut vegetaristisen ruokavalion (ks. Spencer 1993). 1800-luvulla Euroopassa luonnonhoitoihin erikoistuneet kylpylät tarjosivat asiakkailleen vain kasvisruokaa terveyssyistä. Kylpylät olivat suosittuja myös Suomessa, josta matkustettiin Keski-Euroopan vuoristorantoloihin. (Vornanen 2014: 14.)

Suomeen vegetarismi levisi Eurooppaan tehtyjen matkojen myötä. Suomalaisen vegetarismien arvioidaan syntyneen 1800-luvun loppupuolella. Ensimmäinen suomalainen kasvisruokakirja *Kortfattad vegetariansk kokbok (av Helene Seiling)* julkaistiin vuonna 1894. Ensimmäiset kasvisruokaravintolat avattiin vuosina 1894 ja 1895. Lisäksi näihin aikoihin sanomalehdissä julkaistiin useita positiivisia mielipidekirjoituksia vegetarismista. (Vornanen 2014: 22, 25.)

Suomalaisten vegetaristien lähtökohdat kasvisruualle nojasivat terveydellisiin perusteluihin. Kasvissyönnistä haettiin vastauksia aikalaisten etsimään oikeaan, terveelliseen elämäntapaan. Vegetarismien terveyteen liittyvät perustelut juonsivat juurensa saksalaiseen, ruotsalaiseen ja englantilaiseen vegetarismiliikkeeseen. Terveydellisten syiden lisäksi vegetarismia perusteltiin niin uskonnollisten syiden kautta kuin eettisiin eläinoikeuskysymyksiin nojaten. (Vornanen 2014: 32 – 36.) Tänäkin päivänä samat teemat nousevat esille vegetarismi- ja vegaanikeskustelussa.

Modernin veganismin juuret ovat lähempänä nykypäivää kuin vegetarismien. 1940-luvun Englannissa *The Vegetarian Society* jäsenistössä alkoi nousta keskustelu sanan *vegetarian* määritelmästä. Osa jäsenistä halusi noudattaa tiukempaa linjaa eli sulkea kaikki eläinperäiset ruoka-aineet kasvisruokavalion ulkopuolelle. Aate ei saanut

yhdistyksen enemmistön kannatusta. Niinpä jäsenet Donald Watson, Elsie Shringley ja viisi muuta päättivät irtoutua järjestöstä perustamalla oman yhdistyksensä, joka sai nimekseen *The Vegan Society*. Sana *vegan* johdettiin sanasta *vegetarian* ottamalla siinä keskimmäiset kirjaimet pois. Näin syntyi maailman ensimmäinen vegaaniyhdistys. Suomessa *Vegaaniliitto* perustettiin vuonna 1993. (Vegaaniliitto; The Vegan Society.)

The Vegan Society määrittelee veganismin ruokavaliota laajemmaksi käsitteeksi: *“Veganism is a way of living which seeks to exclude, as far as is possible and practicable, all forms of exploitation of, and cruelty to, animals for food, clothing or any other purpose.”* (The Vegan Society). Veganismi määritellään elämäntavaksi, jossa ihminen pyrkii mahdollisuuksiensa mukaan välttämään toimintaa, mikä vahingoittaisi eläimiä ruuan, vaatetuksen tai muun syyn takia. Veganismi ulottuu monille elämän osa-alueille ja se ohjaa ihmisen kulutusvalintoja. Vegaanista elämäntapaa voisi sanoa kokonaisvaltaisemmaksi kuin vegetaristista. Omasta ja ystäväpiiriini kuuluvien vegaanien kokemusten perusteella vegaanit saavat kuulla runsaasti ihmettelyä elämäntavastaan, minkä takia vegaanit usein joutuvat perustelevaan itseään.

3 KOHTI VEGAANISTA RUOKAVALIOTA

Tässä luvussa käsittelen yleisesti informanttien kokemuksia vegaaniruokavalioon siirtymisestä ja millä tavoin he ovat sitä perustelleet. Haastatteluissa kysyin haastateltavilta, kuinka kauan ja miksi he ovat noudattaneet vegaanista tai sámevegaanista ruokavaliota. Vastaukset nykyisen ruokavalion pituudesta vaihtelivat noin vuodesta kahteen ja puoleen vuoteen. Siirtyminen on kuitenkin tapahtunut vaiheittain. Sitä on edeltänyt kasvisruokavalion noudattaminen usean vuoden ajan sekä eläinperäisten ruoka-ainesten, eli lihan, maidon ja munien, jättäminen pois ruokavaliosta vähitellen.

Sitä on varmaan jo kolme vuotta kun lopetin kanan-, naudan- ja sianlihan ja sellaisten syömisen... ja sen jälkeen söin vielä jonkin aikaa tonnikalaa ja sitten luovuin siitäkin.

Sitaatissa kuvaillaan järjestystä, jonka mukaan lihatuotteista on luovuttu. Informantti on ensin luopunut tehotuotetusta lihasta, eli siipikarjasta, naudasta ja siasta. Merestä kalastettua tonnikalaa hän söi vielä jonkin aikaa sen jälkeenkin, kun hän oli jättänyt tehotuotetun lihan pois ruokavaliostaan.

Informantit perustelivat erilaisilla syillä nykyiseen ruokavalioonsa siirtymistä. Tutkimuksessani en ole jaotellut informantteja eri vegaaniluokkiin heidän vastaustensa perusteella, vaan olen luokitellut heidän perustelunsa yleisesti, samoihin luokkiin kuin Greenebaum: terveydellisiin, ekologisiin ja eettisiin. Sen lisäksi olen poiminut haastatteluista syitä, joiden en ole tulkinnut kuuluvan edellä mainittuihin luokkiin. Näitä ovat ulkoiset, yksittäiset tekijät, mitkä ovat vaikuttaneet ruokavalioon siirtymiseen. Syitä ovat 2014 ilmestynyt eläintuotannon aiheuttamista ympäristöongelmista kertova dokumentti *Cowspiracy*, kuukaudeksi vegaaniruokavalion valitsemiseksi kannustava *Vegaanihaaste* ja Docventuresin, vuonna 2013 aloitettu kampanja *Lihaton lokakuu*, jossa haastetaan ihmisiä välttämään lihansyömistä lokakuun ajan. Seuraavissa kappaleissa ja alaluvuissa esittelen niitä perusteluita, jotka kuuluvat edellä kuvailtuihin luokkiin.

Haastateltavista kaksi kertoo terveyteen liittyvien syiden motivoineen heitä siirtymään vegaaniseen ruokavalioon. Informantit kuvailevat joko todenneensa itse, ettei maidon kuluttaminen sovi heidän iholleen tai he ovat halunneet kokeilla olisiko maitotuotteiden välttämällä positiivisia vaikutuksia ihon terveyteen. Ruokavaliota muuttamalla he siis pyrkivät itse vaikuttamaan omaan terveyteensä.

Maidon vaikutusten lisäksi yksi informantti kuvailee syömällä ruualla olevan yhteys hänen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiinsa: *”Sitten minä huomasin, että minulla on enemmän energiaa kun syön sellaisia [kasvis]ruokia”*. Energisemmän olon tunne voi tulla kasvien keveydestä lihaan verrattuna. Kasvisruokavaliion noudattamisella voitaneen pyrkiä parempaan suorituskykyyn päivän aikana tai vain yleisesti hyvään oloon. Kaksi muuta informanttia ei kuitenkaan maininnut vastaavaa syytä ruokavalioon siirtymiselle, joten aineiston perusteella tämä syy ei ole kovin yleinen.

3.1 Ympäristösyöt

Ekologisia perusteluja oli haastatteluissa lukumääräisesti eniten kaikista luokista. Informantit haluavat tehdä elämässään ekologisesti kestäviä valintoja eli omilla teoillaan varmistaa, ettei ympäristö kuormitu sen kestäväyden ylitse. Jokainen informantti on pohtinut omien ruokatottumustensa vaikutusta ympäristöön. Kaksi informanteista nimeääkin ensimmäiseksi ympäristösyöt kysyessäni heiltä syitä, miksi he ovat valinneet vegaani- tai sámevegaaniruokavaliion.

Kyllä minulla tosiaan ne ympäristösyöt, niin kuin erityisesti jos miettii vaikka ilmastonmuutosta ja sellaisia, että miten kaikki metaanit ja muut sellaiset vaikuttavat siihen, kasvihuonepäästöt ja miten se vaikuttaa vesistöihin ja muihin.

Ilmastonmuutos on ollut ihmiskunnan huolenaiheena jo pitkään, ja viimeisen vuoden aikana sen uhka on vain konkretisoitunut. Ilmastonmuutosta edistävät kasvihuonepäästöt, joihin informantti viittaa. Karjatalous on suurin yksittäinen tekijä maatalouden päästöistä, sillä nautojen metaanipäästöjen osuus on 24% koko maataloussektorin päästöistä (Hartikainen, Roininen, Katajajuuri & Pulkkinen, 2013:

19). Yksi informanteista sanoo halunneensa pienentää omaa hiilijalanjälkeään, minkä takia hän päätti ryhtyä noudattamaan vegaanista ruokavaliota.

Tulkitsen informanttien antamien ekologisten syiden tähtäävän juuri ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Ilmastonmuutos huolestuttaa erityisesti nuoria, sillä he ovat se sukupolvi, jotka joutuvat elämään tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen vaikutusten kanssa. Viimeisen vuoden aikana myös Suomessa on nähty lukuisia tapahtumia, joissa on vaadittu päättäjiltä ilmastotekoja. Lokakuussa 2018 Ilmastomarssi keräsi 8 000 ihmistä Helsinkiin ja maaliskuussa 2019 ainakin 27 paikkakunnalla nuoret osallistuivat päivän kestävään ilmastolakkoon (Yle Uutiset 20.10.2018; Yle Uutiset 15.03.2019).

3.2 Eettiset syyt

Informantit pohtivat vastauksissaan eläinten syömisen moraalista puolta ja nostavat esille eläinten oikeudet. Keskustelu eläinten syömisen eettisyydestä liittyy tavallisesti perustavanlaatuisen kysymykseen siitä, onko eläimen syöminen eettisesti oikein vai ei. Tuotantoeläinten kohtelu nousee toisinaan uutisten otsikoihin.

Erityisesti kun lukee sellaisia rumia asioita, mitä vaikka tehomaaataloudessakin ja sellaisessa, että miten vaikka sikoja käsitellään ja kuinka paljon eläimillä on tilaa ja millaiset olot heillä on - - on hyvin epäluonnollista että eläin joutuu olemaan niin ahtaissa tiloissa ja hirvittävässä stressissä. Että ei se ole minusta oikein.

Informantti kuvailee lukeneensa erilaisista lähteistä millaisissa oloissa tuotantoeläimet joutuvat elämään ja miten niitä käsitellään, ja todenneensa ettei se ole hänestä moraalisesti oikein. Moni vegaani on valinnut kyseisen elämäntavan puolustaakseen eläinten oikeuksia. Kyse on siis yksilön sisäisestä keskustelusta itsensä kanssa, jolloin hän punnitsee mitä hän pitää tässä maailmassa oikeana ja vääränä. Eläinten syömisen välttämiseksi yksilö tahtoo irtisanoutua vääräksi kokemastaan toiminnasta sekä teoillaan osoittaa, ettei hän myöskään tahdo tukea sitä.

Greenebaumin (2012: 130) mukaan eettisistä syistä vegaaniksi ryhtyneet henkilöt omaksuvat vegaanisen elämäntavan, jossa ruokavalio on vain osa sitä. Tämä tarkoittaa sitä, että myös muissa kuin ruokaan liittyvissä valinnoissa vegaanisuus on määrittävä

tekijä. Tämä voi ilmetä esimerkiksi kenkäostoksilla, apteekissa tai turistimatalla. Näissä tapauksissa pyritään välttämään nahkaa kengissä, liivatetta lääkkeissä ja eläinten hyväksikäyttöön pohjautuvia viihdykkeitä, kuten delfinaarioita tai norsulla ratsastamista. Omassa tutkimuksessani olen keskittynyt vain informanttien ruokavalioon, mutta he ovat itse tuoneet esille ruokavalion olevan heille prioriteettina vegaanisuuksessa.

3.3 Ristiriidat saamelaisen kulttuurin ja vegaaniruokavalion välillä

Saamelaisen kulttuurin ja vegaaniruokavalion yhdistäminen ei haastattelujen perusteella ole aina ongelmaton. Ristiriidat voi johtaa yksilön sisäiseen kamppailuun, kuten seuraavassa sitaatissa kuvaillaan.

Ensin minulla oli sellainen kriisi, että miten minä olen - - miten minä voin yhdistää kaksi tällaista erilaista maailmaa - - miten minä voin tukea sitä kulttuurin elvyttämistä, sitä että se säilyy, mutta samaan aikaan ovat ne minun arvoni, että en minä voi vain hymyillä ja syödä lihaa - - miten minä en ole erillään siitä [kulttuurista], että miten voin olla mukana, mutta niin että olen eri tavalla kuin olen ennen ollut.

Informantti kuvailee ristiriitaisia tunteitaan kriisiksi, joka ilmenee eettisyyden ja moraaliin liittyvien arvojen ja toisaalta oman kulttuurin välillä. Hän pohtii, miten hän voisi olla osa saamelaista yhteisöä, vaikka ei syö eläinperäisiä tuotteita. Halu kuulua yhteisöön on vahva, mutta sen on tapahduttava omien henkilökohtaisten arvojen ehdoilla. Ruoka on osa jokapäiväistä elämää, minkä takia muutos on aiheuttanut vahvoja tunteita.

Informantti etsii vastausta siihen, miten hän voisi olla yhä mukana saamelaisessa yhteisössä ja silti olla syömättä lihaa. Hän tuo myös ilmi, että hänelle kulttuurin elvyttäminen ja siirtäminen on tärkeää. Informantin pohdinta herättää mielenkiintoisen kysymyksen lihan roolista saamelaisessa kulttuurissa. Kuinka merkittävä osa lihan syöminen on saamelaisessa kulttuurissa? Mitä vaaditaan, että ihminen kokee voitavansa elää saamelaisessa yhteisössä? Miten saamelainen vegaani voi säilyttää yhteyden omaan

kulttuuriin ja yhteisöön? Informantti tarjoaa yhdenlaisen vastauksen näihin kysymyksiin.

Kaverini - - sanoi, että ei sinun tarvitse stressata - - älä mieti liikaa, sinä teet niin kuin itse näet hyväksi vaihtoehdoksi. - - Minusta se oli hyvin sanottu - - olen jotenkin löytänyt sellaisen tasapainon. Juuri se että ovat ne kaksi, *duodji* ja liha, että kulttuurissa on muutakin kuin ne perinteiset ruuat.

Hän kertoo löytäneensä tasapainon ymmärtämällä, ettei liha ole ainoa merkittävä asia kulttuurissa. Hänelle *duodji* eli saamelainen käsityöperinne on toinen tärkeä ominaisuus saamelaisuudessa.

Kaikki informantit eivät kuvailleet samankaltaista sisäistä kamppailua eivätkä kertoneet juurikaan kokeneensa ristiriitaisia tuntemuksia yhdistäessään ruokavalionsa ja kulttuurinsa. He kuitenkin nimesivät itsensä *sámevegaaneiksi*. Siinä missä yksi informanteista kertoo löytäneensä vastauksen *duodjista*, saattaa *sámevegaanius* olla toisenlainen vastaus yllä esitettyihin kysymyksiin. Seuraavassa luvussa esittelen, miten informanttini määrittelevät *sámeveganismin* ja miksi he ovat valinneet sen *veganismin* sijaan.

4 SÁMEVEGAANIUS

4.1 Sámevegaanin määritelmä

Käsite *sámevegaani* (pohjoissaame. *sámevegána*) on entuudestaan tuttu käsite jokaiselle informantille. Yksi heistä tunsi käsitteen nimellä *sápmivegaani* (psa. *sápmivegána*).

Kuulin kyllä kaverilta sámeveganismista, sitten minä ajattelin sehän varmaan sopii minulle, siihen minun nykyiseen ruokavaliooni miten minä syön, tuntuu sopivan.

Informantti kertoo kuulleensa käsitteestä kaveriltaan, ja määritelmän kuultuaan todennut sen kuvaavan hänen ruokavaliotaan tällä hetkellä. Haastatteluissa käsite määriteltiin poikkeuksetta samalla tavalla riippumatta siitä, miten informantit määrittelivät oman ruokavalionsa.

Sellainen vegaani, joka syö sellaista lihaa mikä on tullut eläimestä, joka on elänyt vapaan elämän vaikkapa Saamenmaalla. Tai lähellä.

Muuten arkipäivässä ei käytä eläintuotteita, mutta kun menee pohjoiseen niin sitten käyttää - - ei käytä massatuotettuja ruokia, mutta että käyttää juurikin kalaa mikä on pyydetty Tenosta tai poronlihaa.

Haastattelujen perusteella sámevegaani siis pääasiassa syö vegaaniruokaa, mutta poikkeuksena vegaaniruokavaliosta hän silti syö riistaa, kuten hirveä, poronlihaa tai itse pyydettyä kalaa. Lihan ja kalan alkuperä on Saamenmaalla, ja sen on tappanut yleensä joko sámevegaani itse, perheenjäsen tai sukulainen.

Toinen tutkimukseni sámevegaaneista kertoo, että hänelle on tärkeä tietää mistä hänen syömänsä liha on tullut. Hirvenlihan kohdalla hän sanoo periaatteekseen, että pyytäjän on oltava hänen perheenjäsenensä. Poronhoidossa hän on itse mukana, joten hän tietää hyvin poronlihan alkuperän.

Haastatteluissa tulee ilmi myös, että sámevegaaniutta luonnehditaan luonnolliseksi ja järkeväksi tavaksi pitää liha ruokavaliossa niin, ettei elimistö vieraantuisi kokonaan lihasta vaan pystyisi yhä käsittelemään sitä ilman vatsanväännteitä.

Sámevegaanin ruokavalio on vegaanisuutta joustavampi muutenkin kuin vain lihan syömisestä suhteen. Yleisen määritelmän mukaan vegaani ei syö tai käytä mitään eläinkunnan tuotteita. Haastattelujen perusteella sámevegaani voi tehdä poikkeuksia joidenkin eläinperäisten tuotteiden kohdalla.

Mutta sitten minä en ehkä ole niin tarkka. Että jos joku on leiponut ja siinä on kananmunaa niin kyllä minä sitten voin sitä ehkä syödäkin... että sitten jos on maitoa, niin sitten en, mutta kananmunista ei tule mitään sellaista että menisi maha sekaisin.

No minä yritän etten tee siitä niin isoa numeroa... että jos olen vaikkapa mummon luona ja hän kokkaa siellä, niin kyllä minä sitten syön sitä mitä sieltä löytyy, että hän kuitenkin käyttää poronlihaa, niin en minä ole niin tarkka jos siellä on maitoa ja munia.. sitten se [vegaanius] menee liian vaikeaksi minun mielestäni.

Informantit eivät omien sanojensa mukaan ole aina niin tarkkoja ruokavalionsa rajoista, minkä vuoksi he saattavat syödä jonkun muun tekemää ruokaa, vaikka se sisältäisi maitoa tai kananmunaa. Maidosta kieltäytyminen on yhdelle informanteista helpompaa, sillä maitotuotteiden nauttiminen aiheuttaa hänelle suoliston toimintahäiriöitä. Yksi informantti toteaa, ettei tahdo tehdä ruokavaliostaan suurta numeroa, minkä vuoksi hän esimerkiksi isoäidillään vieraillessaan syö sitä mitä on tarjolla. Kyse voi olla sovinnaisuudesta ja haluttomuudesta poiketa sosiaalisista normeista. Ruuasta kieltäytyminen voidaan tulkita epäkohteliaaksi käytökseksi, minkä lisäksi se voi herättää keskustelua kieltäytymisen syistä. Terveystieteellisistä syistä tiettyjen ruoka-aineiden välttäminen ja siitä kieltäytyminen voi olla mutkattomampaa kuin periaatteellisista tai aatteellisista syistä.

4.2 Sámevegaanius terveyden, etiikan ja ympäristön näkökulmasta

Tässä alaluvussa käsittelen informanttien kuvauksia sámevegaaniudesta ja miten he kuvauksissaan perustelevat sámevegaaniutta. Haastatteluissa pyysin heitä kuvailemaan, miten vegaanius eroaa sámevegaaniudesta, kertomaan ovatko he havainneet ristiriitoja veganismin ja saamelaiskulttuurin välillä sekä menettäisivätkö he jotain, jos he luopuisivat lihasta. Näistä vastauksista olen tulkinnut syitä sille, miksi he ovat valinneet juuri sámevegaaniuden tiukemman vegaaniuden sijasta.

Huomasin voivani luokitella tulkitsemiani perusteluita samoihin luokkiin kuin luokitellessani informanttien syitä ruokavaliolle. Nämä luokat olivat terveydelliset, ekologiset ja eettiset syyt. Niiden lisäksi oli muita syitä, joita en tulkinnut kuuluvaksi mihinkään noista kolmesta luokasta. Näissä kaikissa oli kuitenkin selkeästi saamelaiseen kulttuuriin liittyviä erityispiirteitä, minkä takia olen yhdistänyt ne omaksi ryhmäkseen, jonka olen nimennyt kulttuuriseksi syiksi. Seuraavaksi esittelen informanttien ajatuksia terveydellisistä, eettisistä ja ekologisista syistä. Sámevegaaniuden kulttuuriseen taustaan syvennyn seuraavassa alaluvussa.

Sámevegaanit perustelevat terveydellisiä syitä eri tavoin kuin monet vegaanit yleensä. Aiemmassa luvussa esitellyt terveydelliset syyt liittyivät maidon vaikutuksesta terveyteen. Sámeveganismiin liittyvät syyt keskittyvät lihan terveysvaikutuksiin.

Kun minäkin olen vähän sellainen laiska vegaani ja niin, että minä en hirveän paljon jaksa selvittää millaiset proteiinihommat ja muut sellaiset rauta-arvot joissain jutuissa on.. että kyllä minä paljon niin kuin syön vaikka papuhommia ja linssejä ja muita sellaisia mistä saa proteiinia - - mutta silloin tällöin kun syön lihaa niin ehkä minun on sitten helpompi pitää jollain tavalla huolta kehostasi ja niin, minulla on aina ollut hyvä hemoglobiini esimerkiksi, niin jos syön vaikka kumpuksia ja muita sellaisia veriruokia niin minä vähän ajattelen että se on vain minulle hyväksi.

Informantti kuvailee itseään ”laiskaksi vegaaniksi” viitaten siihen, ettei hän jaksa selvittää mistä hän saa kaikkia ihmisen tarvitsemia ravintoaineita, kuten rautaa ja proteiinia. Hän toteaaakin ajattelevansa lihaa syödessään, että se on vain hänelle hyväksi. Vegaaniruokavalioon siirtyessä ihmisen tulee usein selvittää, millä tavalla hän voi korvata esimerkiksi lihasta tai maitotuotteista aikaisemmin saadut ravintoaineet.

Syömällä lihaa silloin tällöin voi taata saavansa niitä ravintoaineita, joiden kasvilähteitä ei välttämättä tiedä.

Sámevegaani valitsee syödä tiettyjen eläinten lihaa ja välttää toisten. Esimerkiksi sámevegaani syö poronlihaa, mutta kieltäytyy sianlihasta. Haastattelujen perusteella sille voi olla terveydellinen syy.

Sitten myös se on terveellistä ruokaa ja se syö siellä luonnossa - - porokin syö, mitähän se on, montaa sataa kasvia yhden kesän ajan ja sitten se poronrasvakin on terveellistä jos vertaa vaikka sianlihaan.

Informanttini haluavat kuormittaa luontoa mahdollisimman vähän ja ruokavaliolla pyritään siihen. Haastatteluissa nousee esille, ettei luonnossa elävien eläinten ajatella kuormittavan sitä, sillä eläimet kuuluvat luontoon. Haastatteluissa ei kuitenkaan keskustella esimerkiksi poronhoidon ympäristövaikutuksista, mitkä liittyisivät esimerkiksi poroaitojen rakentamiseen ja porojen paimentamiseen moottoriajoneuvoilla. Yksi informanteista tiivistää hänen ajatuksensa ruokavaliostaan yhdellä virkkeellä: *”Minulla se menee niin, että luonto ensin”*.

Luonto ensin -ajattelu näkyy ruuan alkuperää tarkasteltaessa. Haastattelujen mukaan sámevegaaniksi itsensä määrittelevät informantit pitävät läheltä saatuja lihatuotteita ekologisempina kuin Suomen ulkopuolelta tuotavia kasvikunnan tuotteita.

Että sitten jos miettii vaikka soijahommia ja sellaisia mitkä tulevat sieltä tuhansien kilometrien takaa - - ja muutenkin veganismiakin voi toteuttaa hyvin epäekologisesti ja niin, että se on hyvin paljon siitä kiinni millaisia tuotteita käyttää ja ostaa, millaisia hedelmiä ja kasviksia... - - tulevatko ne läheltä vai hyvin kaukaa, niihin on käytetty paljon vettä ja sademetsiä - - ehkä siitä tulee vähän sellainen ajatus, että onko se sitten saamelainen tapa [psa. *sámevuohki*]

Informantti pohtii, kuuluuko ruuan tuominen kaukaa saamelaiseen tapaan elää yhdessä luonnon kanssa ja luontoa kunnioittaen. Informantti tahtoo siis elämässään noudattaa saamelaisia luontoon liittyviä arvoja, minkä takia hän mahdollisesti on sámeveganismin valinnut.

Poron syöminen vaikuttaa haastattelujen perusteella olevan perusteltua sen vuoksi, että siitä hyödynnetään muukin kuin syötäväksi kelpaava liha. Sarvista ja luista voidaan

tehdä koruja ja nahasta vaatteita. Perinteisesti poroa käsitellään niin, ettei siitä mene juuri ylimääräistä hukkaan. Yksi informantti sanoo luonnontuotteiden olevan hänestä ekologisempia kuin esimerkiksi muovista valmistetut korvaavat tuotteet.

Kyllä minä mietin mikä on luonnolle hyväksi - - onko se se että minulla on nahkakengät vai jotkin muovikengät.

Haastattelujen perusteella lihan syömistä vegaanisen ruokavalion ohella perustellaan korostamalla sen ympäristöystävällisyyttä. Informantit tekevät kuitenkin eron tehotuotettujen eläinten ja muiden eläinten, eli poron, kalan ja hirven, välille. Informanttien mukaan lihaa sisällytetään ruokavalioon ympäristösyistä.

Haastateltavat kertoivat tehotuotettujen eläinten syömistä olevan moraalisesti väärin, sillä ne eivät pääse elämään vapaata elämää ja heidän käsityksensä tuotantoeläinten kohtelusta oli negatiivinen. Haastattelujen perusteella poron, riistan ja kalan syöminen on eri asia, sillä ne elävät tuotantoeläimiin verrattuna vapaata elämää.

Voi ikään kuin hyvällä mielellä syödä sellaista eläintä, joka on elänyt melko hyvän elämän, että sitä ei ole vain kasvatettu sitä varten että se syödään... että se, että on elänyt elämää, sillä on merkitystä .

Haastateltavalle syödyn eläimen eletty elämä on merkityksellinen arvo, sillä eläimen kasvattaminen vain syötäväksi ei ole hänestä oikein.

4.3 Sámevegaaniuden kulttuurinen tausta

Kulttuuriset syyt liittyvät siihen, miten saamelainen kulttuuri perinteineen linkitetään sámevegaaniuteen. Haastatteluissa yhteys poroon ja poronhoitoon nousi erityisesti esille, mikä voi kertoa poron keskeisestä roolista saamelaiskulttuurissa. Sen lisäksi haastateltavista kaksi mainitsi poronhoidon kuuluvan heidän sukujensa perinteisiin.

Konkreettinen yhteys poronlihan alkuperään vaikutti yhdeltä hallitsevalta syyllä, millä informanttini kertoivat suhteestaan poron syömiseen.

Minä välitän siitä porosta niin paljon - - kyllä minä olen miettinyt hyvin perusteellisesti että mikä oikeus minulla on syödä sitä poroa.. ja sitä että kun olen itse nylkenyt, minä tiedän mitä tapahtuu ja niin, että... että olen ollut mukana siinä poron tappamisessa, niin minä tiedän totuuden siitä, niin se on myös tärkeää, että on yhteys siihen mistä se poro tulee.

Sámevegaaneille on haastattelujen perusteella tärkeä olla tietoinen poron elämän ja kuoleman vaiheista, jotta he voivat kokea poronlihan syömisen moraalisesti oikeutetuksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa nousee välillä esiin kysymys nykyihmisen suhteesta lihan alkuperään ja siihen, tunnistetaanko kaupan muovipaketeissa myytävän lihan olleen joskus elävä olento. Kun lihan ostaminen ja sen tuotanto ovat toisistaan erillä olevia prosesseja, ihmiselle ei välttämättä muodostu samankaltaista pohdintaa eläinten syömisen etiikasta. Informanteille konkreettisen yhteyden lisäksi tärkeäksi tekijäksi nousee myös saamelaisten poronsyömisen historiallinen konteksti.

Jos miettii saamelaista kulttuuria, niin siellä kunnioitetaan sitä poroa kun se on pitänyt saamelaiset elossa iät ja ajat, niin se on tosiaan antanut sen elämän pohjan monta tuhatta vuotta, että ilman sitä ei olisi ollut saamelaisia siellä, on niin vaikeaa kasvattaa siellä [Saamenmaalla] kasveja.

Saamelaiset ovat harjoittaneet suurporonhoitoa 1600-luvulta lähtien (Lehtola 2015: 38-39). Informantti viittaa saamelaisten ja poron väliseen pitkään hyötysuhteeseen, minkä takia hän tahtoo myös itse kunnioittaa poroa tänä päivänä.

Lopuksi poro näyttäytyy siteenä kahden kodin välillä.

Jos minulla on vähän sellainen ikävä Saamenmaalle niin siinäkin ehkä auttaa jos minä rupean kokkaamaan käristystä täällä ja tuon sen vähän niin kuin tähän kotiin sen... ruuan sitten ja silleen että kun se on kuitenkin sellainen asia minkä minä yhdistän sinne Saamenmaalle ja siihen kulttuuriin ja poronhoitoon mikä kuitenkin minunkin sukuun kuuluu hyvin vahvasti.

Informantti kuvailee laittavansa poronlihasta ruokaa kotonaan kaupungissa silloin, kun hän tuntee ikävää Saamenmaata kohtaan. Tulkitsen Saamenmaan edustavan maantieteellisen alueen lisäksi niin omia juuria, lapsuudenkotiä kuin kulttuuria laajemminkin. Poronliha voi tuoda Saamenmaan lähemmäs arkielämää, jota eletään satojen kilometrien päässä. Saamelaisten kotiseudulla kasvaneet saamelaisnuoret

muuttavat kotiseudultaan tavallisesti opiskelujen tai työn perässä. Lähin mahdollisuus esimerkiksi korkeakoulutukseen on Rovaniemellä, jonne on kotiseutualueen etelärajalta yli sadan kilometrin matka. Matkaa pohjoiselta rajalta puolestaan tulee noin 500 kilometriä. Fyysistä välimatkaa suurempi voi olla henkinen välimatka kotiseudun ja opiskelukaupungin välillä, jolloin kotia edustavat tekijät voivat korostua arkielämässä.

5 POHDINTA

Tutkimukseni keskiössä ovat saamelaiset ja sámevegaanit. Kysyn tutkimuksessani, miten he ovat päätyneet nykyiseen ruokavalioonsa, aiheuttaako kahden erilaisen sosiaalisen identiteetin kohtaaminen ristiriitoja, ja millaisin tavoin sámevegaaniutta perustellaan. Aineistona on haastattelemani kolme saamelaisnuorta, jotka määrittelevät itsensä joko vegaaneiksi tai sámevegaaneiksi. Lähestyn aihetta sosiaalisen identiteetin teorian näkökulmasta. Tutkin, mitä ajatuksia herää kahden toisistaan poikkeavan sosiaalisen identiteetin, saamelaisuuden ja vegaaniuden, kohtaaminen yksilöissä herättää. Haastatteluja olen lähestynyt sisältöanalyysin keinoin.

Kansainvälisessä vegaaneja koskevassa tutkimuksessa (Greenebaum 2012; Fox & Ward 2008; Jabs, Devine & Sobal 1998; Kalof, Dietz & Stern 1999) vegaanisen ruokavalion valitsemisen motivaatioksi nousee kolme erilaista syytä: terveyteen, ympäristöön ja eettisyyteen liittyvät syyt. Aineistossani tulevat esille kaikki edellä mainitut syyt. Sen lisäksi aineistossani korostuu kaksi erilaista vegaanisuuden muotoa. Ensimmäisenä on niin sanottu perinteinen vegaanius, mikä tarkoittaa eläinkunnan tuotteista pidättäytymistä. Toisena on sámevegaanius, joka sisältää vegaaniudesta poiketen poroa, kalaa ja riistaa.

Aineistoni perusteella näyttää siltä, että vegaanin identiteetin omaksuminen voi aiheuttaa yksilössä ristiriitaisia tunteita hänen pohtiessaan kuulumista yhtä aikaa sekä vegaaniseen että saamelaiseen ryhmään. Nimestään huolimatta sámevegaani ei istu vegaanin määritelmään. Veganismin aatteen vastaisesti sámevegaani syö myös lihaa

tietyin reunaehdoin. Ristiriitaiset tunteet nousevat kun niiden sosiaalisten ja kulttuuristen viiteryhmien, joihin henkilö samaistuu, arvot ovat ristiriidassa keskenään. Näin tapahtuu perintiesen saamelaisen ruokakulttuurin ja vegaanisen ruokavalion kohdatessa.

Vaikka *sámevegaaniksi* itsensä määrittelevät eivät kuvaile varsinaisia ristiriidan tuntemuksia, tulkitsem *sámevegaaniuden* itsessään olevan yksi vastaus vegaanisen ja saamelaisuuden väliseen ristiriitaan. *Sámevegaaniutta* perustellaan terveydellisestä, eettisestä ja ekologisesta näkökulmasta. Sen lisäksi *sámevegaaniuteen* liitetään kulttuurisia syitä, joiden avulla lihan syöminen koetaan oikeutetuksi.

Tulkitsem käsitteen käytölle olevan kaksi eri syytä. Ensinnäkin *sámevegaani*-termillä ihminen pystyy yhdellä sanalla yhdistämään kaksi ryhmää, joihin hän mahdollisesti itsensä identifioi. Etuliite *sáme*- viittaa etniseen identiteettiin, saamelaisuuteen. Sanaan *vegaani* liitetään oletuksia, jotka kertovat eettisistä, terveydellisistä ja ympäristöön liittyvistä arvoista. Sanalla *sámevegaani* siis liitetään yhteen kaksi erilaista sosiaalista identiteettiä. Toinen syy nojaa käytännöllisyyteen. *Sámevegaani* on helpompi sanoa, kuin kuvailla ruokavaliotaan esimerkiksi sanoin “Olen muuten vegaani, mutta syön kyllä poroa, riistaa ja itsepyydettyä kalaa”. Termin käyttö edellyttää kuitenkin vuorovaikutuksen kohteena olevilta tietoisuutta termin olemassaolosta ja sisällöstä, jotta sitä voidaan käyttää.

Tutkimukseni aineisto on hyvin pieni, mutta niin on myös tutkimani ilmiö, joten tuloksia ei voida yleistää kaikkiin saamelaisiin ja *sámevegaaneihin*. Koska aihetta ei ole saamelaisten parissa aikaisemmin tutkittu, saatuja tuloksia ei voi verrata muihin tutkimuksiin. Tutkimukseni tarkoitus on valaista vielä varsin tuntematonta ilmiötä ja tuottaa sen tiimoilta uusia tutkimusaiheita.

Tutkittava ilmiö on niin uusi, ettei siitä ole tehty entuudestaan tutkimusta. Uutena aiheena tutkimus tarjoaa mahdollisuuden lukuisille uusille tutkimuksille. Tässä tutkimuksessa on tutkittu *sámevegaaniutta* yksilön näkökulmasta. Mielenkiintoinen suunta tutkimukselle olisi tarkastella veganismia ja *sámevegaaniutta* saamelaisen yhteisön kannalta: kokevatko muut saamelaiset ristiriitoja veganismin ja saamelaisuuden välillä, millaisia reaktioita saamelaiset vegaanit ja *sámevegaanit* saamelaisissa aiheuttavat ja hyväksytäänkö jompikumpi ryhmä paremmin saamelaiseen yhteisöön?

LÄHTEET

I Haastattelut

Haastattelu 1 16.11.2018, haastattelija: Máren-Elle Länsman, paikka: Oulu

Haastattelu 2 24.01.2019, Máren-Elle Länsman, Oulu

Haastattelu 3 08.02.2019 Máren-Elle Länsman, Oulu

Haastattelumateriaalia säilytetään Saamelaisessa kulttuuriarkistossa, Oulun yliopistossa.

II Kirjallisuus

Fox, N., & Ward, K. (2008): Health, ethics and environment. A qualitative study of vegetarian motivations. *Appetite*, 50(2–3), 422–429.

- Greenebaum, Jessica 2012: Identity and the Quest for Authenticity – *Food Culture and Society An International Journal of Multidisciplinary Research* 1/2012: 129 – 144.
- Itkonen, T. I. (1921): *Lappalaisten ruokatalous*. Helsinki: Société Finno-Ougrienne
- Jabs, J., Devine, C. M., & Sobal, J. (1998): Model of the process of adopting vegetarian diets. Health vegetarians and ethical vegetarians. *Journal of Nutrition Education*, 30(4), 196–202.
- Kalof, Linda & Dietz, Thomas & Stern, Paul C 1999: Social Psychological and Structural Influences on Vegetarian Beliefs. *Rural Sociology* 64(3): 500-511.
- Koskinen, Anu Leena (2019): Ilmastolakko ainakin 27 kunnassa tänään – Lapset saivat opettajan kulkemaan bussilla kouluun: "Jos tulostan paperia, tulee heti sanomista". Yle Uutiset <<https://yle.fi/uutiset/3-10688030>> (katsottu 25.03.2019)
- Lehtola, Veli-Pekka 2015: *Saamelaiset. Historia, yhteiskunta, taide*. Puntsi, Inari 2015.
- Pelkonen, Lotta 2017: Ruokavalion koostaminen
<<http://vegaaniliitto.fi/www/fi/tietoa/ruokavalion-koostaminen>> (10.4.2019)
- Regina, K., Lehtonen, H., Perälä, P., 2011. Maatalouden rooli kasvihuonekaasupäästöjen tuottajana ja osana ilmastopolitiikkaa (The role of agriculture as a greenhouse gas emissions producer and as a part of climate policy). Selvitys 292 H. Hartikainen et al. / *Journal of Cleaner Production* 73 (2014) 285e293 Maa- ja metsätalousministeriö
- Robinson, Margaret (2016). Is the Moose Still My Brother If We Don't Eat Him? (toim.) J Castricano & RR Simonsen, *Critical Perspectives on Veganism*. New York, NY: Palgrave McMillan, 261-284.
- Robinson, Margaret. 2013. Veganism and Mi'kmaq legends. *Canadian Journal of Native Studies* 33(1): 189–196.
- Ruokatieto (2011): Rehevä kasvisruokavalio on hyväksi terveydelle ja ympäristölle.
<<https://www.ruokatieto.fi/uutiset/reheva-kasvisruokavalio-hyvaksi-terveydelle-ja-ymparistolle>> (katsottu 4.4.2019)
- Saamelaiskäräjät <<https://www.samediggi.fi/saamelaiset-info/>> (katsottu 15.4.19)
- Salokorpi, Jussi (2018): Helsingissä tuhannet marssivat ilmastomuutoksen pysäyttämiseksi – valtavan väkijoukon takia pätkä Mannerheimintietä suljettiin autoilta. Yle Uutiset <<https://yle.fi/uutiset/3-10467276>> (katsottu 25.3.2019)
- Tajfel, H. and Turner, J.C. (1986). The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. Worchel, S. and Austin, W.G., Eds., *Psychology of Intergroup Relation*, Hall Publishers, Chicago, 7-24.
- The Vegan Society, 2014, Ripened by human determination
<<https://www.vegansociety.com/sites/default/files/uploads/Ripened%20by%20human%20determination.pdf>> (katsottu 28.03.2019)
- The Vegetarian Society <<https://www.vegsoc.org/info-hub/definition/>> (katsottu 4.4.2019)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vegaaniliitto, Mikä on vegaani? <<http://vegaaniliitto.fi/www/fi/tietoa/mika-on-vegaani>>
(28.03.2019)

Vornanen, Jukka (2014): Kaswiruokaiset wegetariaanit. Kasvissyönnin varhaisvaiheet Suomessa vuosina 1865–1910. Turun yliopisto. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu.